KRONIEK VAN DE GOUWE

1065. Eerste sluis in de Rotte ten noorden van Rotterdam (Krooswijk) aanwezig. (Van Reyn, Gesch. v. Rotterdam). (T.d.M.) (Er was dus een kade of dijk langs de omringende wateren).

1139. Andries, bisschop van Utrecht, schenkt aan het kapittel van St. Salvator (Oud Munster) aldaar alle novale tienden langs de Gouwe (Goldam) met den cijns en het gerecht. Deze goederen grenzen in het Noorden aan het goed Alberon, de zoon van Ghiselbert, en in het Zuiden aan Svanedrisch. (Oorkondenboek 2e druk).

1143. Herbert, bisschop van Utrecht bekrachtigt een schenking van Graaf Dirk VI en Gravin Sophia van grond, n.l het zesde deel van hun allodium, in de plaats Gouda (Golda) genaamd (Oorkondenboek 2e druk)

1165. Frederik (Barbarossa) Keizer van Duitschland gelast aan Graaf Floris van Holland, een dam in den Ouden Rijn, op zekere plaats Stedeke of Swaneburg (Steekt of Zwammerdam) onrechtvaardelijk en bij geweld gemaakt en waardoor ook op verscheidene tijden ontelbare menschen en plaatsen verdronken zijn, op te ruimen, opdat het Rijnwater zijn vrijen loop daar hebbe. (M.D.).

1178. Godefried, bisschop van Utrecht, geeft aan het kapittel van St. Salvator (Oud Munster) te Utrecht het stuk land bij de Gouwe (Goldam).

1204. De pretendent-graven van Holland Willem I en Lodewijk van Loon beloven den bisschop van Utrecht, dat de Rijn bij Zwammerdam nooit meer afgedamd zal worden. De dam was er in 1226 weer; de landen Utrecht mochten door een duiker in den dam loozen.

1222. Graaf Willem I van Holland, schenkt aan de Abdij van Rijnsburg, 100 ponden om daarmede te te lossen den eigendom die Gijsbrecht van Amstel had op zijn goederen in Boskoop.

1233. De Graaf van Holland verkoopt het recht van belastingheffing in Zuid-Waddinxveen aan Nicolaas Gnepwich, Herbert van Aalsmeer, Woubrecht en hun gezellen.

1234. Gijsbrecht van Amstel staat de goederen in Boskoop tegen een zekere som aan de Abdij van Rijnsburg af.

1243. De Heeren van der Goude worden genoemd onder de leenmannen van het graafschap van Holland.

1244. Graaf Willem II bepaalt dat de koopers van eenig veen onder Poliën (in Noord-Waddinxveen) een vrijen watergang door de Gouwe tot in den Rijn zullen hebben (F.A.).

1260. Polien of Poelgen, Snydelwijk, Groensvoort of Groenswaard zijn onderdeelen van Noord-Waddinxveen.

1260. Zuid-Waddinxveen heeft een schout.

1269. Het deel Groensvoort of Groenswaard van Noord-Waddinxveen wordt voor het eerst vermeld.

1272. Gouda verkrijgt stadsrechten van Graaf Floris V, voor een gebied van „drie honderd vijftig gaerden lang en breed (d.i. 1300 × 1300 m).

1281. Noord- en Zuid-Waddinxveen worden één ambacht en in leen uitgegeven aan Dirk van Teilingen bij Sassenheim later aan den Heer van Naaldwijk.

1281. Graaf Floris V regelt de her- of bedijking van de landen tusschen de Schie en de Gouwe volgens oude rechten. Schielands Hooge Zeedijk opgeworpen, daarvoor als zomerkade aanwezig. (T.d.M.). (Er moet dus een sluis in de Gouwe te Gouda bestaan hebben).

1284. Floris V Graaf van Holland geeft aan hen die wonen in de ambachten van Alphen, in Randenburgh, des Heeren Ambachten van Brederode in Snijdelwijck, Heeren van Sassenen Ambachte, in Groensvoorde, 't Frilandt der Abdissen Gereghte, ende in Suytwyck Splinters Gereghte Uitten Wairde (dat zijn de landen ter weerszijden van de Gouwe van den Ouden Rijn tot aan Zuid-Waddinxveen en Bloemendaal), vergunning om die doer (deur) die leget (ligt) ter Goude in die sluyse opten Rijn (Gouwsluis), „uyt te doen ende altoos affnemen" d.w.z. te verwijderen of doorloopend open te houden) onder voorwaarde dat zij „met een waterkeere of mit eenen somerdijck, tegens dat somerwater bewaren dat landt, dat legget by (aan) beyde sijden van den Goude".
Zij die, dese brugge (over de Gouwesluis) te vooren dede maecken" zullen hem, voortaen maecken ende beschouwen". (MD).

1289. Sophia van der Goude ontvangt in erfpacht van het Kapittel van Oud Munster, het land begrensd door IJsel, Henricslote, den zijdwinde (kade) daar Willem de Witte woont ende Piclede, met het recht, de tins en de tiende. (De Piclede was de grens tusschen Zuid-Waddinxveen en Moordrecht).

1295—1296. In een onderzoek naar de rechten van den Graaf van Holland worden genoemd Bloemendaal en een stuk land aan de Oude Gouwe „zes vore lanc" d.i. 6 × 50 roeden = 300 roeden.

1296. De goederen van de Heeren van der Goude (Jan van Renesse en Sophia van der Gouda) worden wegens medeplichtigheid aan den moord op Graaf Floris V, verbeurd verklaard, ten behoeve van den Graaf van Holland.

1298. Graaf Jan I van Holland geeft Den Broek en Bloemendaal ter ontginning uit (FA).

1298. Jan I Graaf van Holland geeft in huur en erfpacht uit: „onze Broeck die men hiet 's-Gravenbroek, ende aan den westeynde gelegen is aan Bloemendaal, aan 't oosteynde van 's heeren Reessen graft, aen die zuytsijde aan die

IIsselkade ofte Delften en aen die noertsyde aen des Heeren ree van Brederode.

1308. Jan van Beaumont wordt begiftigd met de heerlijkheid van der Gouda. Hij heeft waarschijnlijk de Donkere sluis nabij de mond van de Gouwe te Gouda laten bouwen, of deze sluis die een keersluis was, laten inrichten tot schutsluis of verlaat door het aanbrengen van een tweede waterkeering (enkele of dubbele deur).

1315. In Bloemendaal, den Andel en Groensvoerde worden tienden uitgegeven. (De Andel lag aan de Oostzijde van de Gouwe ter hoogte van de brug in den Rijksweg).

1330. De Hooge Rijndijk van Zwammerdam tot Katwijk wordt verhoogd, door daar een kade op te leggen, vijf voet hoog en breed.

1331. Jan van Beaumont sticht het Heemraadschap Bloemendaal en geeft aan de „luyden van Bloemendaal, van den Broecke, van der vrijheit van der Gouda ende van der Ouder Gouwe" recht op het graven van een „waterganck" (wetering) oostwaerts van de vrijheid van Gouda, door 't Land van Stein in den IIssel, o.m. onder voorwaarde dat „elck man zal dichthouden zijn landt op de Gouwe" en „die waterkeeringe dicht te houdene op de Goude" en die „Ree dicht te houden ende te hielen an die Oude Gouwe". „Voort zoo zullen die uten Oude Gouwe haer landt omme dicht houden".

1340. De Heer van Moordrecht geeft Zuid-Waddinxveen een uitwatering door zijn land naar den IIssel (F.A).

1341. De poorters van Gouda verkrijgen het recht om land te verveenen in Coenekoop onder Waddinxveen.

±1350. De vestinggrachten om Gouda worden gegraven.

1350. Jan van Beaumont geeft aan Bloemendaal het recht om een nieuwe watering naar den IJssel te graven, omdatdie van 1331, onbruikbaar was geworden door den aanleg van de vestingwerken van de stad Gouda. De wetering van 1331 lag dus binnen de Fluweelensingel.

1351. Jan van Beaumont vergunt Middelburg, Boskoop, Zuidwijk en Randenburg (d.i. de Vereenigde polder aan de oostzijde van de Gouwe) een uitwatering door Bloemendaal, in den IIssel (FA.).

1354. Willem van Beyeren, Graaf van Holland geeft aan die van Alphen, Hazerswoude, Boskoop en Waddinxveen, de laatsten voor zoover betreft die wonen ten Noorden van de Waddinxveensche kade gelegen op „Claes Dorre kens Weer", vergunning tot het graven van een vrije watering van de Crommesloot nabij den Hoogen Rijndijk tot aan den I Jssel (ten Westen van Gouda); de Alpher Wetering.

1358. Jan van Blois Heer van Gouda heeft de Alpher Wetering, die ongevraagd door zijn Heerlijkheid gegraven was, laten

afdammen, maar geeft desgevraagd toch toestemming om den dam weer op te ruimen.

1358. Aalbrecht van Beijeren Graaf van Holland beveelt de Gouwe te verdiepen.

1360. Aalbrecht van Beijeren, Graaf van Holland, geeft aan die van Alphen, die tusschen Gouwsluis en Zwammerdam wonen, (d.i. de polders Steekt en Rijneveld) en die van Reeuwijk vergunning tot het graven van een vrije wetering van den Hoogen Rijndijk tot aan den IIssel, onder voorwaarde dat zij den Rijndijk dicht houden; de Alphens.

1366. Bloemendaal en Broek maken en onderhouden een deel van Schielands Hoogen Zeedijk bewesten Gouda.

1372. Aalbrecht van Beijeren, Graaf van Holland, gelast aan Schieland er voor te zorgen dat de Vier Ambachten aan de Westzijde van de Gouwe (Hazerswoude, Alphen, Boskoop en Noord-Waddinxveen) ongehinderd in den IJssel kunnen loozen.

1380. Aalbrecht van Beijeren, Graaf van Holland, geeft aan Rijnland vergunning tot een „watergangh" met kaden er langs uit de Gouwe naar den IJssel, door het Ambacht van Moordrecht (niet tot stand gekomen).

1383. Er wordt een hofstede te Boskoop, behoorende aan de Abdij van Rijnsburg vermeld (S.).

1394. Hertog Aalbrecht van Beijeren, Graaf van Holland, bevestigt de Abdij van Rijnsburg en haar bezit van, of schenkt ze opnieuw, de heerlijkheid Boskoop.

1398. Hertog Aalbrecht van Beijeren, Graaf van Holland, staat de stad Haarlem toe om bij gelegenheid van een doorbraak in den IIsseldijk, met goedvinden van Gouda een verlaat (schutsluis) in dien dijk te maken om gedurende acht dagen haar schepen door te laten (Eerste Mallegatsluis).

1400. Nieuwe keur op de Alpher Wetering (S.).

1401. Aalbrecht van Beyeren, Graaf van Holland, beslist in een geschil over het schouwen van de Alpher Wetering tusschen de schouten van Alphen, Hazerswoude en Boskoop en de Hooge Heemraden van Rijnland.

1413. Graaf Willem VI bepaalt dat in overleg met Rijnland de keersluis te Gouda tot schutsluis ingericht moet worden.

1413. Willem VI van Beyeren Graaf van Holland gelast Gouda te gedogen dat op kosten van Rijnland en Haarlem een sluis in de Gouwe binnen Gouda wordt gebouwd. (Deze sluis is hoogstwaarschijnlijk nooit gebouwd).

1413—1414—1437. Het gerecht van Gouda maakt in overleg met Rijnland bepalingen over het verdiepen en schoonhouden van de Gouwe en de Haven, benevens op de waterinlating in de stad.

1416. De poorters van Gouda verkrijgen het recht om land te

verveenen in Groensoort en Poliën in Noord-Waddinxveen.

1436. De Gouwesluis (te Alphen) bedreigd door de troepen van Filips van Bourgondië in den strijd tegen Jacoba ven Beyeren. Deze moest daarom het beleg van Haarlem opbreken.

1436. Door de Stad Haarlem wordt op kosten van Haarlem, Leiden, Amsterdam, Gouda, Alkmaar, Hoorn, Medemblik en Edam de sluis aan het Amsterdamsche veer in de Gouwe (binnen Gouda) gebouwd.

1484. Bloemendaal verkrijgt vergunning tot uitmaling op de Gouwe (F.A.).

1489. Krijgsvolk uit Woerden vernielt de Gouwesluis (S.).

1492. Zuid-Waddinxveen, Broek en Thuil verkrijgen vergunning tot uitmaling op de Gouwe. (F.A.).

1497. Bloemendaal verkrijgt vergunning tot het bouwen van een tweede molen aan de Gouwe (F.A.).

1508. Door Gouda, met vergunning van Rijnland, een verlaat (schutsluis) te Gouwsluis (Gouwe—Oude Rijn) in den Hoogen Rijndijk gebouwd. De keersluis aldaar werd schutsluis. Het doel was het zoute water dat te Spaarndam op Rijnlands boezem kwam buiten de Gouwe te houden, opdat de bierbrouwerijen te Gouda daarvan geen schade zouden hebben (Fruin).

1508—1509. De Hooge Rijndijk van Bodegraven tot Katwijk wordt hersteld.

1511. Rijnland maakt een keur op het verhoogen van de Gouwekaden. (G. v. E.).

1514. Het in 1508 door de stad Gouda te Gouwsluis gemaakte verlaat (schutsluis) moet gerepareerd worden.
De Goudtkade (Gouwekade) kan niet met paarden bereden worden, daarom moet de kade verbreed worden of andere wegen daarvoor geschikt gemaakt worden (Fruin).

1514. Rijnland keert aan Gouda gelden uit tot het beter opmaken van zekere nieuwe sluis achter het Keizershof in de stad. (G. v. E.).

1515. In dit jaar was er een schotdeur in de Gouwe aan de Waddinxveensche brug op de toenmalige grens van Rijnland.).

1516. De landerijen Achter de Biezen, Voor de Biezen, Reyerscoop (samen Hoog Boskoop) deel van de Heerlijkheid Boskoop en Suijdwijck, Randenburg, Nieuwkoop, Foreest en Middelburg, vormende de Vereenigde polder aan de Oostzijde van de Gouwe verleggen hun uitwatering, die sedert 1351 op den IJssel plaats had naar de Gouwe.

1521. De polder Kerk-en-Zanen door de Koppierenkade van den polder Rietveld (Hazerswoude) gescheiden.

1528. Het Hof van Holland gelast aan Rijnland de Gouwesluis te Alphen weer van een waterkeering te voorzien (F. A.).

1530. Karel V vergunt aan de polder van Moordrecht om op den boezem van Rijnland (de Gouwe) uit te malen.
1532. Het Hof van Holland stelt in overleg met belanghebbenden regels op het vernieuwen en onderhoud van de Gouwesluizen.
1536. Karel V machtigt Gouda om mede op kosten van de belanghebbende polders een sluis achter het kasteel te leggen (de latere Hanepraaisluis).
1536—1541. Verruiming van de Singelgrachten te Gouda. F.A.).
1541. De stad Gouda verbindt zich nader ten aanzien van het gebruik van de Hanepraaisluis.
1542. De polder Kerk-en-Zanen dient voor het eerst zijn rekening bij Rijnland in (afzonderlijke bemaling op de Gouwe de Alpher Wetering buiten gebruik).
1545. Karel V vergunt aan de stad Gouda het leggen en onderhouden van het Moordrechtsche Verlaat (schutsluis).
1545. Het Moordsche Verlaat gebouwd ter verbinding van de polderwateren van Moordrecht en Waddinxveen met de stadswateren van Gouda en de Gouwe.
1551. Dirk Cabel van der Loo. Heer van St. Hubertgerecht en Snijdelwijk.
1551. Keizer Karel V geeft vergunning tot het maken van het Hubertsverlaat en een overtoom nabij Waddinxveen tusschen de polderwateren en de Gouwe, v.n. voor het vervoer van turf.
1557. De Hoogheemraden van Rijnland bevestigen de polders Steekt en Rijneveld (de Oostzijde van Alphen) in het bezit van de Alphens, de wetering naar den IJssel in 1360 verkregen (na 1516 maakte Hoog Boskoop geen gebruik meer van deze wetering).
1557. Rijnland neemt gelden op en heft een omslag ter bekostiging voor het herstellen van de Gouwekaden (G. v. E.).
1562. Het Hof van Holland regelt het vernieuwen en onderhouden van de Gouwesluis.
1562. Te Gouwsluis een tweede schutsluis in den Hoogen Rijndijk gebouwd.
1564. Verlaat (schutsluis) te Gouwsluis hersteld (S.).
1564. Bij plakkaat wordt verboden het verondiepen van de wateren nabij Gouwsluis.
1565. Filips II vergunt aan de stad Gouda langs de Gouwekade een rijweg naar Amsterdam te maken (F. A.). (Dit werk is niet uitgevoerd).
1574. De Spaansche troepen verdrijven vijf vendels Engelsche troepen van Gouwsluis.
±1575. De Kloostergoederen, dus ook de Heerlijkheid van Boskoop, komen aan de Grafelijkheid (d.w.z de Staten) van Holland.
1575. De Spanjaarden vernielen de Sluis te Gouwesluis. 10 Sept. de landerijen te Boskoop 1 voet onder water, op

2 October $2^1/_2$ voet. Beleg en ontzet van Leiden (S.).

1576. De (tweede) Mallegatsluis te Gouda op kosten van de Staten van Holland en op lastgeving van Prins Willem de Zwijger gebouwd, uitsluitend voor het doorlaten van oorlogschepen.

1577. De polder Nesse dient zijn eerste rekening bij Rijnland in.

1577. De landerijen de Biezen, Reyerskoop, Zuidwijk, Randenburg en Middelburg worden samengevoegd tot den Vereenigden (ook wel den Gecombineerden) polder aan de Oostzijde van de Gouwe. Eerste rekening van dien polder bij Rijnland ingediend.

1577. Eerste rekening van de polders Laag Boskoop en Nesse bij Rijnland ingekomen

1578. Volgens een kaart van 1578 was er te Boskoop een brug over de Gouwe

1582. De polders Steekt en Rijneveld die één polder vormden gescheiden.

1582. De polder Steekt bouwt een watermolen aan de Gouwe.

1583. Eerste rekening van polder Rietveld (Alphen) bij Rijnland ingekomen. Waarschijnlijk de eerste windwatermolen gebouwd en de Baanwegwetering tot voorboezem gekaad. Deze polder wordt in 1525 reeds genoemd.

1583. De schout van Waddinxveen krijgt vergunning om de westelijke helft van de Hooghe Brugh te Waddinxveen te bouwen.

1588. Zuid-Waddinxveen, Broek, Thuil, 't Weegje en Broekhuijzen sluiten een bemalingsovereenkomst

1589. De Staten van Holland besluiten voor oorlogschepen aan de Gouwesluis te Alphen een nieuwe (de westelijke) schutsluis door Rijnland te doen malen (F.A.).
In deze sluis werd een vlot gelegd, zoodat de doorvaart voor koopvaarders even breed was als die Donkere Sluis te Gouda. Er waren te Gouwsluis dus toen twee schutsluizen naast elkaar.

1594. Goudsche Rijpad en Middelburgsche Weg aangelegd (door Stad Gouda). (S.).

1595. De Stad Gouda sluit een overeenkomst met alle op de Gouwe uitmalende polders om een maalpeil vast te stellen.

1598. Overeenkomst tusschen Gouda, Dordrecht en Haarlem om door de tweede Mallegatsluis grootere schepen door te laten, nadat deze 36 uren op schutting hadden gewacht en „armen- consentgeld", aan Gouda, hadden betaald.

1602. De polder Rijneveld bouwt een watermolen aan de Gouwe. De watering, de Alphens naar den IJssel buiten gebruik.

1604. Dubbele Verlaat (schutsluis), met één deur naar de Breevaart, één deur naar den polder Reeuwijk en een deur naar den polder Sluipwijk, gebouwd. Hierdoor konden de schepen via de Karnemelksloot, van genoemde polders en de stadswateren van Gouda in de Gouwe komen De

schippers konden daardoor in Gouda ter markt gaan. Hiervoor moesten de sloot langs de Karnemelks Tiendeweg en een gedeelte van de Breevaart bekaad worden. Zij werden tevens boezemwater van Rijnland.

1604. De polder Sluipwijk bouwt een windwatermolen aan de Breevaart, deel van den Gouweboezem.

1606. Vergunning van de Staten van Holland tot den bouw, door het Ambacht van Waddinxveen, van een nieuw Hubrechtsverlaat (F. A.).

1607. Hoogheemraden van Rijnland geven vergunning om een nieuw Hubertsverlaat te Waddinxveen te maken.

1607. Rijnland, de stad Gouda en de polders sluiten een overeenkomst over een maalpeil op de Gouwe.

1608. De polder Sluipwijk sluit met Rijnland een nieuwe overeenkomst omtrent de loozing op de Gouwe.

1608. Het Bloemendaalsche Verlaat gebouwd ter verbinding van de wateren van den polder Bloemendaal met de stadswateren van Gouda en de Gouwe.

1608. De Reeuwijksche molen aan de Breevaart gebouwd

1609. Opnieuw vergunnen de Staten van Holland den bouw van een nieuw Hubrechtsverlaat te Waddinxveen (F.;A.).

1610. Rijnland stelt een keur op het zeilen (met schepen) op de Gouwe vast. Dit ter voorkoming van afspoelen der Gouwekaden door golfslag.

1612. Het jagen met paarden langs de Oostzùde van de Gouwe verboden (S.).

1615. Gouda bouwt op eigen kosten, de IJsselhavensluis, om het aanslibben van de haven te verminderen; tot 1681 geniet Gouda daarvoor een deel van het door de Grafelijkheid geheven sluisgeld.

1615. Zuid-Waddinxveen wordt weer Grafelijk (de Staten van Holland) domein.

1620. De provincie Holland neemt de Groote Sluis (de Mallegatsluis) te Gouda en de Groote sluis te Gouwsluis (Alpen) in beheer en onderhoud. (F. A.).

1621. De oostelijke schutsluis te Gouwsluis wordt veranderd in een keersluis. De schutsdeuren in de brug aan het Rabat te Gouda waardoor de stadsgrachten van de Gouwe waren gescheiden, worden weggenomen.

1630. Overeenkomst tusschen Rijnland en Gouda omtrent het gebruik van de twee volmolens.

1632. Overeenkomst tusschen Schieland en Gouda omtrent het gebruik van den Westelijken volmolen.

1632. Keur op het doorvaren van de brug over de Gouwe te Boskoop vastgesteld.

1639. Maalpeil op de Gouwe vastgesteld (S.).

1649. De polder Zanen bouwt een windwatermolen aan de Gouwe.

1650. De Gouwekaden moeten een voet boven peil (winterwater) liggen. Het pad daarover moet vier voet breed zijn (S.).
1653. Bij octrooi der Staten van Holland wordt het vervenen binnen 800 roeden van de stad Gouda verboden.
1654. Het jagen met paarden langs de Oostzijde van de Gouwe opnieuw verboden (S.).
1656. Gouda en Amsterdam besluiten tot het aanleggen van een jaagpad tusschen die steden, langs de Gouwe, de Aar, de Drecht en de Amstel. Te Gouwsluis wordt een pontveer voor jaagpaarden ingericht. Op de jaagpaden zal „een redelycke gabelle" (tol) worden geheven.
1656. De Staten van Holland verleenen Octrooi tot het aanleggen der trekvaart Amsterdam—Gouda.
1672. Te Boskoop, Biezen hoek Biezenweg, een schans opgeworpen; tegen de Franschen (S.).
1672. Inundatie van de Oude Hollandsche Waterlinie, waaronder ook de omstreken van Gouda.
1672. Het Fransche leger wordt bij het fort te Gouwsluis door de Staatsche troepen verslagen.
1672. Boskoop aan de oostzijde van de Gouwe 3 voet onder water; inundatie tegen de Franschen (S.).
1673. Gedeputeerden ten velde doen de Boskoopsche en Waddinxveensche bruggen afwerpen (tegen de Franschen). (S.).
1675. De Hooge Raad handhaaft het bestuur van Rijnland in het recht om het brengen van „vreemd" water op den boezem te beletten, waarin Rijnland door de stad Gouda en den polder Willens was gestoord.
1700. De Staten verleenen opnieuw octrooi voor het droogmaken van de Noord-Waddinxveensche plassen.
1701. Het Ambachtsbestuur van Waddinxveen vernieuwt het Hubertsverlaat (voor smokkelvaart van Rotterdam naar de Gouwe ter vermijding van de tollen te Gouda).
1745. De inwoners van Boskoop hebben 26 eigen schepen. Deze lagen 's winters in den Ham (S.).
1746. 140 m beoosten de Vuilebras in den IJsseldijk ten oosten van Gouda ligt nog de sluis van de Oude Boskooper en Alphensche Huisvliet (de Alphens van 1360).
1750. De polders Willens gaat via de Karnemelksloot en de Stadssingels op de Gouwe loozen.
1753. Keur op de brandweer te Boskoop. Op de brug mocht niet gerookt worden. (S.).
1755. 1 Nov. aardbeving te Lissabon (Portugal). Te Boskoop sloeg het water van de Gouwe verscheidene minuten lang over de kaden. (S.).
1754—1755 enz. Verpachting van de doorvaartrechten van de brug over de Gouwe te Boskoop.
1763. De (derde nog bestaande) Mallegatsluis te Gouda gebouwd, op kosten van de Staten van Holland.

1765. De oude (tweede) Mallegatsluis (van 1575) te Gouda wordt afgebroken.
1780. Verhoogd tarief van den tol op de Hoogebrug te Boskoop, zoomede verhooging van doorvaartrechten voor groote schepen (S.).
1795. De heffing van het „armen- of consentgeld" voor het schutten door de Mallegatsluis te Gouda wordt gestaakt; daarvoor komt een heffing van schut- of sluisgeld.
1802—1807. Octrooi verleend voor verveening en droogmaking van het deel Middelburg van den Vereenigden polder
1804. Het Departementale bestuur bevestigt de inrichting van het heemraadschap Bloemendaal.
±1810. De Ambachten Noord- en Zuid-Waddinxveen en Bloemendaal worden vereenigd tot de gemeente Waddinxveen.
1813. De gemeente Waddinxveen wordt gesplitst in drie gemeenten: Noord- en Zuid-Waddinxveen, en Broek c.a. (n.l. Broek, Bloemendaal Thuyl 't Weegje, Broekhuyzen, Groote en Kleine Esse.
1813 (3 October). Doorbraak van de Gouwekade van den Vereenigden polder aan de Oostzijde van de Gouwe, tusschen den korenmolen van Boskoop en den grooten watermolen van den Vereen. polder. De Gouwe 3 voet gevallen, de doorbraak 60 voet lang en 8 voet diep.
1817 (1 Februari). Doorbraak van de Gouwekade van den polder Nesse. De Gouwe valt $1^1/_2$ voet, doorbraak 5 roeden lang. Het land 1 voet onder water.
1820. De Mallegatsluis wordt door het Rijk aan de Provincie overgedragen.
1820. De Donkere Sluis in de Keersluis aan het Amsterdamsche veer te Gouda, worden door het Rijk aan de Provincie overgedragen.
1824. Windwatermolen van den polder Steekt staande aan de Gouwe afgebroken.
1829 (29 April). Doorbraak van de Gouwekade van den polder Laag Boskoop.
1830. De windwatermolens van Zuid-Waddinxveen afgebroken.
1836. Gouda heft sluisgeld aan de Mallegatsluis hoewel de Provincie de sluis beheert. Later wordt dit sluisgeld een heffing voor het bevaren van de Gouwe.
1847 (1 November). Verzakking en scheuring van de Gouwekade (Noordkade) lang 40 m van den Voorofschen polder. Zakking 0,50 m. Scheuren 3 m diep. Doordraak voorkomen.
1850. De Gouwe voor het eerst door stoombooten bevaren.
1850. De Staten van Zuid-Holland bepalen dat de werking der volmolen duikers te Gouda gebonden is aan het maalpeil op de Gouwe.
1850. Door 18 windwatermolens wordt water uit de polders op den Gouweboezem gemalen. Thans is er geen enkele

meer. Er zijn thans 12 electr.-, olie-, gas- en stoomgemalen.

1850. De Staten van Zuid-Holland stellen een reglement omtrent het peilmalen op de Gouwe vast.

1850 (30 December). Scheur lang 13 m in de Gouwekade (Noordkade) van den Voorofschen polder. Doorbraak voorkomen.

1851. Een Commissie bestaande uit: de Eerste Opziener van den waterstaat, de Landmeter van het Hoogheemraadschap van Rijnland, J. Kros te Leyden, de Fabriek en Landmeter van het Hoogheemraadschap van Schieland, J. A. Scholten te Rotterdam, de Meester Molenmeester van het Heemraadschap Bloemendaal, A. van den Arend te Broek en de Architect der stad Gouda zorgt voor de aanbrenging en stelling van de peilbouten en de inrichting en de bezorging der overige peil- en seinmiddelen, vermeld en bepaald in de verordening op de watermolens en andere werktuigen die water op de Gouwe brengen.
(Maalpeil 0,275 m beneden R.A.P.).

1854—1855. De eerste spoorbrug over de Gouwe nabij Gouda gebouwd; ter plaatse een bocht van de Gouwe afgesneden.

1855. Rijnland komt met de Haarlemmermeercommissie overeen omtrent de overneming van de stoomgemalen te Gouda enz.

1856. De kade van den Vereenigden polder aan de oostzijde van de Gouwe breekt door.

1856. Het stoomgemaal aan het Zuidelijk eind van de Fluweelensingel — bij de Hanepraaisluis — gebouwd door de Rijks Haarlemmermeercommissie.

1856 (23 November). Doorbraak in de Gouwekade, tusschen Waddinxveen en Boskoop, van den Vereenigden polder aan de oostzijde van de Gouwe bij de Potterskade. Lengte 26 m, diep 4 m. De Gouwe na het dichtzetten van de Gouwesluizen (te Alphen) 0,50 m gevallen.

1857. De Donkere sluis en de Keersluis aan het Amsterdamsche Veer worden door de Provincie aan de gemeente Gouda overgedragen.

1857. Bij Kon. Besluit een nieuw Reglement voor het Hoogheemraadschap van Rijnland vastgesteld, het grondgebied van Gouda. Bloemendaal, Willens en Stein komen binnen degrenzen van Rijnland.

1858. De kade van den polder Bloemendaal zwaar beschadigd; er dreigt een doorbraak.

1858. Het Rijk draagt het Stoomgemaal bij de Hanepraaisluis aan Rijnland over.

1858. De tol op de Voorkade (jaagpad) te Boskoop opgeheven (S.).

1859. Draaibrug over de Gouwe te Waddinxveen gebouwd; de ophaalbrug afgebroken.
1860 (16 Februari). Doorbraak in de Gouwekade van den polder Nesse. Lengte 20 m diepte 3,60 m. Gouwe 0,30 m gevallen.
1860 (24 December). Groot lek in de Gouwekade van den Voorofschen polder. Doorbraak voorkomen.
1861 (2 Maart). Verzakking van en scheur in de Otwegkade van den polder Nesse.
1861. De Bloemendaalsche Sluis in den IJsseldijk ten Oosten van Gouda door het polderbestuur afgebroken.
1862. Een Staatscommisse benoemd tot onderzoek van een regeling voor het onderhoud van de Gouwekaden.
1862. Voor de droogmaking van den polder Middelburg worden twee windmolens (vijzels) uitslaande op de Gouwe gebouwd.
1863. Broek bij Zuid-Waddinxveen had een hand- en een windwatermolen. De vroegere polder van Moordrecht had twee windwatermolens.
1863 (12 December). Groote verzakking van de Gouwekade van den polder Bloemendaal 800 m benoorden Waddinxveen.
1863. Polders Broek, Thuil, 't Weegje, Broekhuyzen, Moordrecht en Zuid-Waddinxveen, voorzoover ze bij de droogmaking van den Zuidplaspolder waren overgebleven, vereenigd tot het Oostpolder in Schieland (Td. M.).
1864. De polder Middelburg wordt zelfstandig; afgescheiden van den Vereenigden polder.
1868. De hooge houten klap (ophaal)brug over de Gouwe te Boskoop wordt vervangen door een ijzeren draaibrug.
1868. Laatste jaarlijksche verpachting van de doorvaartrechten van de brug over de Gouwe te Boskoop (S.).
1868. Verordening op het doorvaren met stoombooten van de brug over de Gouwe te Boskoop.
1869. De Vuilebrassluis (van Reeuwijk en Sluipwijk) in den IJsseldijk ten oosten van Gouda, door Rijnland afgedamd.
1869. Gouda sluit een overeenkomst met Rijnland waarin o.m. bepaald wordt, dat het contract van 1630 wordt ingetrokken, dat de twee volmolens buiten gebruik gesteld worden en de waterraderen daaruit verwijderd moeten worden, dat de volmolenduikers op gezette tijden gebruikt mogen worden voor het inlaten van water uit den IJssel ter verversching van de stadsgrachten.
dat met de Havensluis een beperkt aantal malen per dag geschut mag worden en dat het z.g. schuren (spuien) met die sluis onder bepaalde omstandigheden mag plaats hebben;
dat de houtvlotten uit de Kattensingel verwijderd moeten worden;

dat de Kleiwegs- en de Kattenbrug 18 m wijd gemaakt moeten worden.

1869. De Provincie maakt drie (niet uitgevoerde) plannen voor afsnijding van 5 bochten, ten noorden en ten zuiden de spoorbrug bij Gouda, van de Kromme Gouwe.

1869. Alle bruggen over de Haven en de Gouwe binnen Gouda worden ten behoeve van de scheepvaart beweegbaar gemaakt (draai- en wipbruggen).

1869—1873. Provinciale Verordening op het onderhoud van de Gouwekaden vastgesteld.

1870—1873. Door een Commissie, gefinancierd door het Rijk $^1/_2$ de gemeente Gouda $^3/_8$ en de gezamenlijke polders $^1/_8$, worden de Gouwekaden verzwaard en met voetschoeiingen, basaltglooïngen en basaltmuren bekleed; kosten *f* 300.000.

1870. De gemeente Broek wordt ingelijfd bij de gemeenten Gouda en Waddinxveen.

1871 (19 Februari). Verzakken van, scheuren en lekken in de Gouwekade van den Voorofschen polder nabij Boskoop. Buitentalud afgescheurd. Door storten met veel zand doorbraak voorkomen.

1872. De windvijzelmolens van den polder Middelburg worden vervangen door stoomwerktuigen.

1873. De polder de Putte drooggemaakt; was vroeger onderdeel van den Voorofsche polder. Laatstgenoemde bestond uit de landen genaamd) Snydelwijk, Peulyen, Groenswaard en St. Hubertsgerecht.

1874. De Roode- of Rabatbrug (ijzeren draaibrug) gebouwd door de Provincie. De oude ophaalbrug afgebroken.

1874. Het Rijk maakt een (niet uitgevoerd) plan voor den bouw voor een nieuwe Mallegatsluis even beneden Gouda en eenige verruimingen en bochtafsnijding van de Kromme Gouwe.

1875. Het Hubertsverlaat komt in beheer bij de gemeente Waddinxveen.

1875. Belanghebbenden uit Rotterdam en Amsterdam maken (niet uitgevoerde) plannen tot bouw van een nieuwe groote schutsluis tusschen IJssel en Gouwe nabij de Galg en een kanaal van daar tot de Groote Esse en afsnijden van bochten van de Kromme Gouwe, benevens een nieuw kanaal van Halverak (bij Boskoop) naar 's-Molenaarsbrug ten Westen van Alpen.

1876. De Mallegatsluis wordt door de Provincie aan het Rijk overgedragen.

1876. Er varen per dag gemiddeld 40 stoombooten door de Gouwe.

1877. De Provincie Zuid- en Noord-Holland maken een (niet uitgevoerd) plan voor verbetering van de verbinding

IJssel—Gouwe ongeveer gelijk aan de plannen van 1875 en 1876.

1878. Het Rijksplan (verbinding Gouwe—IJssel) wordt aan de Tweede Kamer aangeboden. In Mei 1879 verwerpt deze Kamer dit plan met 40 tegen 39 stemmen.

1879 (30 Augustus). Afscheuren van de Otwegkade van den polder Nesse. Geen doorbraak.

1876. Doorbraak in de kade van den polder Bloemendaal. De Gouwe liep vrijwel ledig, de kaden scheurden over een groote lengte.

1876. Het Rijk wijzigt het plan van 1875 en laat het plan tot het graven van een kanaal Halverak—'s-Molenaarsbrug vervallen.

1876 (18 Maart). Doorbraak in de Gouwekade van den polder Nesse.

1876 (10 Maart). Doorbraak van de Gouwekade van den polder Bloemendaal bij het gemaal van den polder Bloemendaal.

1876 (30 Maart). Verzakking en afscheuring van de Gouwekade van den polder Nesse. Doorbraak voorkomen.

1876 Najaar. Gevaar voor doorbraak van de Gouwekade van den Voorofschen polder.

1876 (28—29 November). Scheur in de Gouwekade van den polder Bloemendaal. Geen doorbraak.

1876. Bij den windwatermolen van Laag Boskoop wordt een stoomgemaal geplaatst.

1880. De gemeente Gouda maakt drie (niet uitgevoerde) plannen voor een nieuwe schutsluis tusschen IJssel en Gouwe.

a. een nieuwe schutsluis naast de Mallegatsluis met behoud van deze.

b. twee nieuwe sluizen in de uitwaard voor de kaarsenfabriek, met afbraak van de Mallegatsluis.

c. een nieuwe schutsluis bij den Watertoren met een kanaal van daar door de Korte Akkeren recht naar het Rabat. De Mallegatsluis zou behouden blijven.

1880. De windwatermolen aan den Otweg van Laag Boskoop wordt afgebroken.

1882. Het Rijk maakt een (niet uitgevoerd) plan voor eennieuwe schutsluis bij den Watertoren, met een kanaal van daar tot de Kromme Gouwe bij de Knip. De Mallegatsluis zou behouden blijven.

1882. Scheur in de Gouwekade van den Vereenigden polder aan de oostzijde van de Gouwe.

1882 (22—23 Sept.). Afschuiving en zakking van de Otwegkade van den polder Laag Boskoop. Door aanplemping met zand doorbraak voorkomen.

1883 (29 Juni). Doorbraak van de Gouwekade van den polder Nesse lengte 36 m.

1884. Groote herstellingen aan de Mallegatsluis. Het Rijksplan van 1882 wordt teruggenomen.

1884 (29 Augustus). Gevaar voor doorbraak in de Gouwekade van Bloemendaal. Door aanplemping bermsloot met zand doorbraak voorkomen.

1885 (27 Juli). Verzakking van de Gouwekade van den Vereenigden polder aan de oostzijde van de Gouwe. Lengte 25 m. Door storten van zand en puin doorbraak voorkomen.

1887. De Prov. Staten besluiten om over te gaan tot de verbetering, met omlegging waar noodig, van de Gouwe van de Mallegatsluis tot in den Rijn.

1887. Nieuwe houten draaibrug over de Gouwe te Waddinxveen gebouwd.

1887. De Provincie maakt plannen tot verbetering van de Gouwe als vaarwater en van de Gouwekaden.

1888. De spoorbrug over Gouwe bezuiden Gouwsluis gebouwd.

1889. De Vuilebrassluis door Rijnland afgebroken.

1893. De provinciale plannen tot verbetering van de Gouwe en de kaden worden gewijzigd.

1895 (1 Januari). De Provincie neemt van de gemeente Gouda over het beheer van de Gouwe als vaarwater, het jaagpad daarlangs, het pontveer over den Rijn te Gouwsluis met veerhuis en jaagpaardenstal en de Turfsingel met oeververdedigingen te Gouda en verbindt zich tot het maken van de noodige verbeteringswerken. De Provincie gaat (verlaagde) Gouwerechten innen. De gemeente Gouda ontvangt een schadeloosstelling voor de in 1869 en daarna aan de Gouwe binnen de stad uitgevoerde werken, benevens een jaarlijksche uitkeering voor het onderhoud daarvan.

1895 (1 Januari). De Provincie neemt in beheer en onderhoud de kaden langs de Gouwe, de Nessevaart of Otwegwetering en de Baanwegsche wetering. De betrokken negen polders (Kerk en Zanen, Nesse, Laag-Boskoop Voorofsche polder, Oostpolder in Schieland, Steekt, Rijneveld, Vereenigde polder aan de oostzijde van de Gouwe en Bloemendaal) moeten jaarlijksch in de onderhoudskosten bijdragen. Een provinciale verordening op de Gouwekaden en een reglement van politie op het bevaren van de Gouwe vastgesteld.

1895. Grenswijziging tusschen Waddinxveen en Boskoop. Noordelijk deel van Waddinxveen komt aan Boskoop.

1895—1946. Voortdurend Gouwekaden opgehoogd en verzwaard. Nieuwe beschoeiïngen en basaltglooiïngen gemaakt langs de geheele lengte van de Gouwekaden.

1898. Windwatermolen van den polder Sluipwijk aan den Breevaart afgebroken.

1898—1903. Afsnijding van bochten van de Kromme Gouwe nabij Gouda — de Eerste Coupure — door den polder Bloemendaal.

1899—1900. De Gouwe ten noorden van de Spoorbrug nabij Gouwsluis verbreed.

1901—1903. Verruiming van de Gouwe in de bebouwde kom van Boskoop.

1902—1905. Twee, voor de scheepvaart hinderlijke, uitstekende punten, de eene in de kade van den polder Bloemendaal, de andere in de kade van de Groote Esse ten noorden van de spoorbrug opgeruimd.

1902—1910. Afsnijding van bochten van de Kromme Gouwe ten noorden van de spoorbrug bij Gouda — de Tweede Coupure — door den polder Bloemendaal.

1903—1904. IJzeren draaibrug over de Kromme Gouwe (Wachterstraat) te Gouda gebouwd.

1904. Bij de Mallemolen van den Oostpolder in Schieland een zuiggasgemaal gebouwd.

1904. De Oostpolder in Schieland heeft twee windschepradwatermolens aan de Gouwe bij den Spoorweg en een aan den Tiendweg. (T.d.M.).

1906. De Gouwe en de Turfsingelgracht uitgediept.

1908. Een nieuwe, hoog gelegen spoorbrug over de Gouwe nabij Gouda gebouwd. Een kleine bocht van de Gouwe afgesneden.

1908. Verbreeding gedeelte van de Turfsingelgracht en een nieuwe beschoeiïng gebouwd.

1909. De polder Laag-Boskoop bouwt een nieuw stoomgemaal.

1910. Verruiming van de Gouwe ten noorden van de spoorbrug nabij Gouwsluis.

1914. De Provincie Zuid-Holland maakt plannen:

a. voor den bouw van een nieuwe schutsluis (de Julianasluis) nabij de Galg, het graven van een kanaal van die sluis naar de Gouwe en verdere daarmede in verband staande werken.

b. voor den bouw van een nieuwen Mallegatsluis (naast de bestaande), het verbreeden van de Turfsingelgracht en een nieuwe Rabatbrug. De plannen onder *a.* zijn in hoofdzaak uitgevoerd.

1918. De Provincie Zuid-Holland maakt een (niet uitgevoerd) plan voor den bouw van een dubbele ophaalbrug over de Gouwe te Waddinxveen ter vervanging van de bestaande draaibrug.

1919. De door de Provincie geheven rechten voor het bevaren van de Gouwe worden verdubbeld (van $1\,^1/_2$ cent tot 3 cent per ton).

1922. IJzeren ophaalbrug over de Gouwe te Waddinxveen gebouwd. Draaibrug afgebroken.

1924. Twee nieuwe veerponthavens te Gouwsluis gemaakt.

1927—1930. Enorme zandstorting in den Oostpolder in Schieland op de plaats waar de Julianasluis gebouwd zal worden.

1929—1930. De Provinciale weg (wagenweg en rijwielpad) langs de oostzijde van de Gouwe van Gouda tot Boskoop langs het aloude Jaagpad aangelegd. Tot dit werk behoort ook den bouw van de in dien weg gelegen kunstwerken nl. een brug over de voorhaven van de schutsluis van den Vereenigden polder aan de oostzijde van de Gouwe en een overscheepplaats voor den polder, beide onder Boskoop.

1930. De Otwetering (nabij Boskoop) uitgediept en tot spoorweghaven ingericht.

1930. De beweegbare brug over de Haven te Gouda bij het Postkantoor wordt vervangen door een vaste brug.

1931. Keersluis in den IJsseldijk ten zuiden van het Dieselmotorgemaal „Mr Pijnacker Hordijk" van het Hoogheemraadschap van Rijnland gebouwd.

1931—1936. De Julianasluis en bijkomende werken gebouwd.

1932—1935. De Hefbruggen over de Gouwe te Waddinxveen en te Boskoop gebouwd. De oude bruggen aldaar afgebroken. Ten behoeve van den bouw van deze bruggen en de verruiming van de Gouwe aldaar moesten in beide dorpen een belangrijk aantal gebouwen afgebroken worden, waardoor het aanzien dezer dorpen aanmerkelijk is veranderd.

1932. Nieuwe schutsluis en electr. gemaal voor den Oostpolder in Schieland gebouwd.

1932—1933. De dijken van de Voorhaven van de Julianasluis opgeworpen.

1933—1935. Het kanaal tusschen Julianasluis en de Gouwe (het Gouwekanaal) en het kanaal naar Rijnlands motorgemaal „Mr. Pijnacker Hordijk" gegraven.

1933. De ijzeren ophaalbrug over de Otwegswetering (bij Boskoop) gebouwd.

1933—1936. Rijnlands Dieselmotorgemaal „Mr. Pijnacker Hordijk" ten oosten van Gouda gebouwd.

1935. Moordrechtsche Verlaat te Gouda opgeruimd.

1936. De gemeente Gouda maakt plannen voor het bouwen van een nieuwe brug aan het Rabat ter vervanging van de Rabat of Roode brug en de Jan Kattenbrug, zoomede den bouw van een nieuwe Pottersbrug ter verbinding van Turf- en Kattensingels en het maken van een verkeersplein tusschen de nieuwe bruggen.

1936. De Julianasluis voor de scheepvaart geopend. Aanvang van heffing van Gouwerechten aldaar.

1936. De beweegbare brug over de Haven te Gouda wordt vervangen door een vaste brug.

1937—1938. De Hefbrug met Keersluis over en in de Gouwe te Gouwsluis gebouwd.

1938. Het gaarderskantoor voor Gouwerechten aan het Rabat wordt opgeheven.

1938. De Rijksschutsluis met ophaalbrug, en Rijnlands Keersluis met ophaalbrug gelegen in den Hoogen Rijndijk te Gouwsluis, afgebroken. Het sluiseiland aldaar opgeruimd.

1938. Ook te Gouwsluis (Alphen) moeten voor de Gouwe invarende schepen Gouwerechten betaald worden, tot nog toe geschiedde dit alleen aan de sluizen te Gouda en aan het Bolwerk aldaar; aan laatst genoemde plaats tot 1938.

1938. Het Stoomgemaal van Rijnland bij de Hanepraaisluis buiten werking gesteld.

1939. Bloemendaalsche Verlaat opgeruimd.

1939. Het Stoomgemaal van Rijnland aan het Zuidelijk eind van den Fluweelensingel nabij de Hanepraaisluis afgebroken. Deze sluis afgebroken en vervangen door een duikersluis.

1936—1938. De bascule-brug over de Gouwe, met viaduct over den Provincialen weg langs de oostzijde van de Gouwe en de Zuidkade aan de westzijde in den Rijksweg No. 12 (Den Haag—Utrecht) gebouwd.

1940—1941. De Ir. de Kock van Leeuwensluis nabij Gouda in de Eerste Coupure van de Gouwe gebouwd. De Kromme Gouwe nabij Gouda afgedamd.
Deze werken dienen ter bescherming van Gouda tegen hooge waterstanden in de Gouwe (deel van Rijnlands boezem) en omgekeerd ter voorkoming van het leegloopen van de stadswateren van Gouda, bij doorbraken van de Gouwe- en andere boezemkaden.

1940. De Hanepraaisluis vervangen door een duikersluis.

1940. De polder Rijneveld bouwt een schutsluis naar de Gouwe.

1941. De Mallegatsluis en de Rabatbrug te Gouda worden door het Rijk aan de Provincie overgedragen.

1941—1943. De Mallegatsluis verbouwd. Electrisch bewogen hef- of valdeuren voor het schutten en hooge puntdeuren voor het keeren van stormvloeden aangebracht. De smalle ijzeren ophaalbrug over het binnenhoofd afgebroken, over het buitenhoofd een hoog gelegen breede gewapend betonnen brug gelegd.

1943. De ijzeren draaibrug over de Kromme Gouwe (Wachterstraat) vervangen door een ophaalbrug. De Kromme Gouwe nabij Gouda met bovengenoemde brug door de Provincie aan de gemeente Gouda overgedragen.

1943. Schutsluis van den polder Rietveld (Alphen) aan het westelijk eind van de Baanwegwetering opgeruimd. De Baanwegwetering afgedamd, de kaden weggegraven, een rijweg aangelegd.

1943—1945. De Duitsche bezetting maakt het uitvoeren van nieuwe werken en het voltooien van reeds onder handen zijnde werken onmogelijk.

1945—1946. Opruiming van Duitsche verdedigingswerken en herstel van de door oorlogs- en andere daden veroorzaakte schade.

1946. De gemeente Gouda hoogt het door de Eerste Coupure afgesneden deel van den polder Bloemendaal, door middel van opspuiten met zand, op, tot de hoogte der Gouwekaden en vormt daarmede een industrieterrein groot ongeveer 16 ha.

De Gouwe, de kaden en de wegen daarlangs liggen, uitgezonderd vlak bij de uoordelijke en de zuidelijke monden' in en op een slap terrein. De 8 tot 10 m. dikke veenlaag heeft een zeer geringe draagkracht. Dientengevolge zijn alle werken, uitgezonderd de op heipalen gefundeerde kunstwerken, voortdurend aan verzakkingen onderhevig. Een en ander heeft door de eeuwen heen steeds groote zorg en waakzaamheid, en bovendien groote geldelijke offers van de beheerders dier wercen geëischt. Dit zal in lengte van dagen wel zoo blijven.